

УДК 339.9(477)

Клімчик В.В.,
 викладач кафедри фінансово-економічної безпеки
 та інтелектуальної власності
 Тернопільський національний економічний університет

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІСКАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Klimchik V.V.,
 lecturer in the department of finance and economic security
 and intellectual property
 Ternopil National Economic University

INSTITUTIONAL SUPPORT OF FISCAL REGULATION OF FOREIGN TRADE IN UKRAINE

Постановка проблеми. Інституційне середовище, це априорі основний визначальний чинник довготермінового ефективного функціонування економіки в цілому та зовнішньоторговельної діяльності зокрема. Ніхто не наважиться заперечити, що від налагодженої взаємодії інститутів залежить ріст ВВП, обсяги надходжень у бюджет від зовнішньоторговельної діяльності, прибутків підприємств та доходів домогосподарств. Не викликає також сумніву і те, що на еволюцію інститутів впливає розвиток економіки та політичні зміни в країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Класиками інституціоналізму та вченими, які внесли значний вклад у розвиток даного напрямку в економічній теорії є Т. Веблен, Дж. Коммонс, В. Мітчелл, Д. Норт та ін. В Україні інституційне середовище досліджують такі науковці, як В. Базилевич, В. Геєць, А. Гриценко, А. Гуменюк, О. Носова, О. Чаусовський, І. Чугунов, але у своїх дослідженнях вони більше уваги звертають на історичний аспект та розвиток інституцій, а також досліджують вплив на них соціальних та політичних факторів. Водночас проблема інституційного забезпечення системи регулювання зовнішньоторговельної діяльності і, особливо, її фіскального регулювання залишається малодослідженою і потребує більшої уваги з боку науковців.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження існуючого інституційного забезпечення фіскального регулювання зовнішньоторговельної діяльності в Україні та аналіз обов'язків, завдань і функцій регулюючих органів та інструментарію, що ними використовується.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спонтанний процес формування інститутів ринкового середовища та неузгодженість взаємодії між ними стали основною причиною незадовільних результатів на початку становлення держави та зумовили складності в кризовий період розвитку України. Стало очевидним, що держава повинна активно впливати на інституційне середовище, так як спонтанне утворення інститутів далеко не завжди створює їх найкращі, оптимальні варіанти. Адже спонтанність, особливо в умовах високого ступеня невизначеності, може сформувати й зміцнити інститути, які суперечитимуть інтересам суспільства як єдиного цілого. Тому в сучасних умовах існує об'єктивна потреба у здійсненні аналізу інституційного середовища в Україні і його впливу на ефективність функціонування фіскального інструментарію держави, оскільки останній є вагомим засобом забезпечення економічного зростання країни та підвищення ефективності її зовнішньоторговельної діяльності.

Зовнішньоторговельна діяльність та економіка країни є органічно взаємозалежні, що потребує детального вивчення формування системи їх інститутів, їх адекватності економічним основам ринку. Однак, до недавнього часу в більшості наукових підходів до аналізу економічного зростання або зовсім не брали до уваги існування інституційних чинників, або, хоча і вказували на їх наявність, проте ґрунтовно не аналізували їх роль.

Інтерес до інституціоналізму викликаний спробою перебороти обмеженість низки передумов, характерних для ортодоксального «економіксу» (аксіома повної раціональності, абсолютної інформованості, досконалої конкуренції, встановлення рівноваги лише за допомогою цінового механізму тощо), розглядати сучасні економічні, соціальні та політичні процеси комплексно, та спробою всебічно проаналізувати явища, що виникли в епоху науково-технічної революції, застосування до яких традиційних методів дослідження не давало бажаного результату.

Після Другої світової війни «із окремої течії ... інституціоналізм перетворився в елемент економічної теорії, з одного боку, або у метод загального аналізу процесів та зсувів у реальній економічній системі – з іншого» [1]. Представники цього напрямку на питання про доцільність державного втручання в економічні процеси в основному давали стверджувальні відповіді. Так, Дж.

Коммонс переконував у необхідності «... збільшення державного втручання в економіку ...» [2]. Вчений Р. Коуз у праці «Природа фірми» надавав перевагу законотворчій діяльності держави [3]. Відомий інституціоналіст Д. Норт відзначає, що існування ефективних ринків неможливе без розвинутої системи обмежень з боку держави [4].

Українські учені-економісти також не ставлять під сумнів визначальну роль інституційних особливостей, знаходячи цьому безліч підтверджень в економічних реаліях України. Так, А. Гриценко відзначає: «неокласична і особливо монетаристська методологія, що панувала з початку процесу трансформації (з її орієнтацією на саморегулювання ринку та ринкові механізми як панацеєю від всіх бід), нав'язана Заходом і Міжнародним валютним фондом, виявилася неспроможною. Вона не змогла дати теоретичний інструментарій для розуміння того, що відбувається в суспільстві і економіці в умовах ринкової трансформації. Це цілком зрозуміло, якщо враховувати те, що ця методологія відображає функціонування збалансованої економіки» [5, с. 155]. Як зауважує С. Кірдіна, «прогрес країни є розвитком притаманного їй інституційного середовища» [6], а найбільш доцільним є такий тип перетворення, коли економіка й суспільство в цілому відтворюють економічні інститути минулого, а також поступово вносять до них зміни. Основними структурними одиницями інституційних умов країни є інститути, які, на думку В.Гейця, здійснюють контроль над виконанням правил та норм поведінки. Призначення інститутів структурувати акти взаємодії між людьми, для яких характерна повторюваність [7, с. 20].

Оскільки інституційне середовище складається з сукупності різних інститутів і по-різному трактується в науковій літературі (див. табл.1), то уточнимо зміст цього поняття.

Таблиця 1

Деякі визначення дефініції «інститут», обґрунтовані зарубіжними та вітчизняними науковцями

Автор	Зміст дефініції
Веблен Т.	- сталі навик мислення, загальні для більшості людей, як «стереотипи думки» (habits of thought). Інститути представляють звичні способи реагування на стимули, які створюються цими змінними обставинами. Розвиток інститутів є розвитком суспільства. Інститути – це, по суті справи, поширений вираз думки про те, що стосується окремих відносин між суспільством і особистістю та окремих виконуваних ними функцій [8].
Коммонс Дж.	- система законів (або природних прав), у рамках яких діють індивіди [2].
Норт Д.	- «правила гри» у суспільстві, або, створені людиною обмежувальні рамки, що організують взаємовідносини між людьми. Вони задають структуру спонукальних мотивів людських взаємовідносин – чи то в політиці, соціальній сфері чи то в економіці [4].
Ходжсон Дж.	- довговічні системи правил, що склалися і які надають структуру соціальним взаємодіям. Інститути є суттю системи соціальних правил, що включають як норми поведінки і соціальні конвенції, так і юридичні і формальні правила [9, с. 11].
Аузан А.	- це сукупність, яка включає правило і зовнішній механізм примусу індивідів до виконання цього правила [10].
Шастіко А.	- ряд правил, які виконують функцію обмежень поведінки економічних агентів і впорядковують взаємодії між ними, а також відповідні механізми контролю за дотриманням цих правил [11, с. 554]
Базилевич В., Маслов А.	- сукупність формальних (зафіксованих у праві), неформальних (зафіксованих у буденному праві – звичаях і традиціях) й спонтанно визначених меж, які структурують взаємодію індивідів в економічному, політичному і соціальному житті [12].
Носова О.	- суспільні правила і норми, які або виступають у своєму власному вигляді, або втілюються в організаціях та інших суспільних явищах, що мають тривалий, стійкий чи повторюваний характер [13, с. 6].

Оскільки інституційна система будь-якої економіки породжує як продуктивні, так і контрпродуктивні стимули для її організації, економічна історія будь-якої країни є поєднанням різних тенденцій розвитку, зняттям інституційних змін безпосередньо виступають політичні й економічні агенти, що прагнуть максимально розширити ті інституційні можливості, які створюють найбільш вигідні (у короткостроковому плані) альтернативи» [4, с. 129]. Дотримуючись думки О. Носової [13, с. 8-9], що інститут за допомогою вироблених ним стимулів впливає на поведінку людей і таким чином направляє хід соціально-економічного розвитку, то з огляду на суспільну ефективність тієї діяльності, що викликає певний стимул, їх можна поділити на продуктивні та непродуктивні. Продуктивні стимули та інститути, що їх породжують, працюють в напрямі підвищення ефективності функціонування економічної системи і загального добробуту, а непродуктивні, навпаки, приводять до їх зниження. Тому важливою функцією інститутів є створення таких інституціональних стимулів, які, відповідаючи мотивації кожного індивіда, направлятимуть його діяльність у суспільно-ефективне русло. Відповідно, умовою ефективності інституційної системи з точки зору сприяння економічному розвитку є створення нею інституційних стимулів продуктивного типу.

Інституційні перетворення виступають як відносно самостійний напрям загальної системної трансформації, що підкоряються загальним закономірностям формування та еволюції інституційних структур. Протягом подальшого розвитку набуті властивості (в економічній системі це нові норми, правила, закони, інституційні форми, що забезпечують ефективність діяльності господарюючого суб'єкта) закріплюються або відмирають, яких вони стають несумісними з новими умовами.

Процес дослідження інститутів, які впливають на здійснення зовнішньоторговельної діяльності, включає в себе визначення функцій, завдань та обов'язків органів, що здійснюють регулювання зовнішньоторговельної діяльності (ЗТД); інструментарію, який застосовується цими органами; ustalених реалій та поведінки суб'єктів; причини, які змінюють інститути регулювання або їх поведінку.

Регулювання ЗТД в Україні здійснюють інститути законодавчої та виконавчої влади на всіх рівнях, а також міжнародні організації, членом яких є Україна (рис. 1).

Рис. 1. Інститути, що регулюють зовнішньоторговельну діяльність в Україні

Джерело: складено автором

Перелік та повноваження інститутів державної влади, що здійснюють регулювання ЗТД, а також форми її державного регулювання та контролю визначаються Господарським кодексом України та законами України.

Основним інструментом у руках держави, що забезпечує можливість створювати ті або інші стимули є закон, тобто формальна норма поведінки. При цьому закони можуть мати абсолютно відмінні якість і характер впливу на економічне зростання. Закони, що стимулюють розвиток інноваційної діяльності, модернізацію та технічне переобладнання виробництва, здорову конкуренцію між підприємствами є продуктивними з точки зору забезпечення економічного зростання. З іншого боку, закони, які вводять бюрократичні перепони, що допускають прояви монопольної влади й отримання державних субсидій та іншого виду допомоги без адекватних стимулів до підвищення ефективності виробництва, є непродуктивними. Основним законом є Конституція України, де у статті 18 сказано: «Зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально визначеними принципами і нормами міжнародного права». У статті 9 додається: «Чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України» [14].

Основні засади державного регулювання ЗТД визначені у Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 р. № 959-XII. У відповідності до даного закону, Україна самостійно формує систему та структуру державного регулювання зовнішньоторговельної діяльності на своїй території, принципи якого визначені у ст. 2.

В процесі еволюції регулювання ЗТД в Україні було прийнято три митних кодекси (перший від 12.12.1991 р., другий від 11.07.2002 р. і третій від 13.03.2012 р.) Митним кодексом України встановлені порядок і умови переміщення товарів через митний кордон України, їх митний контроль та митне оформлення, застосування механізмів тарифного і нетарифного регулювання ЗТД, справляння митних платежів, ведення митної статистики, обмін митною інформацією, ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності, здійснення відповідно до закону державного контролю нехарчової продукції при її ввезенні на митну територію України, запобігання та протидія контрабанді, боротьби з порушеннями митних правил, організації і забезпечення діяльності органів доходів і зборів та інші заходи, спрямовані на реалізацію державної політики у сфері державної митної справи.

Правила оподаткування товарів, що переміщуються через митний кордон України, визначаються Податковим кодексом, крім правил оподаткування товарів митом, які встановлюються Митним кодексом України та іншими законами з питань митної справи [15, с. 1-2].

Найвищим органом регулювання зовнішньоторговельної діяльності є Верховна Рада України, яка приймає, змінює та скасовує закони, що стосуються ЗТД, розглядає затвердження та зміну структури органів державного регулювання такої діяльності, укладання міжнародних договорів України відповідно до Закону України «Про міжнародні договори України» від 29.06.2004 р. № 1906-IV, приводить чинне законодавство України відповідно до правил, встановлених міжнародними договорами та затверджує списки товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню або забороняється.

Функції Президента України у регулюванні зовнішньоторговельної діяльності полягають у представленні держави на міжнародній арені, участі у переговорах та укладанні міжнародних договорів України, підписанні законів щодо проведення ЗТД, які прийняті Верховною Радою України.

Кабінет Міністрів України вживає заходи щодо здійснення зовнішньоторговельної політики України відповідно до законів України. Відповідно до своєї компетенції, визначеної законами України, Кабінет Міністрів України вносить на розгляд Верховної Ради України пропозиції про систему міністерств, державних комітетів і відомств - органів оперативного державного регулювання ЗТД, повноваження яких не можуть бути вищими за повноваження Кабінету Міністрів України.

Національний банк України здійснює зберігання і використання золотовалютного резерву України та інших державних коштовностей, що забезпечують платоспроможність України та визначає валютні курси.

Міністерство економічного розвитку і торгівлі забезпечує реалізацію єдиної державної політики економічного, соціального та регіонального розвитку країни, а також співробітництво з Європейським Союзом, здійснює моніторинг експорту та імпорту з усіма країнами-партнерами. Міністерство економічного розвитку і торгівлі в найбільш повному обсязі займається моніторингом та координацією ЗТД. У його структурі функціонують департаменти: зовнішньоекономічної діяльності, торговельно-економічного співробітництва, торговельно-економічного співробітництва з країнами СНД та Російською Федерацією, співробітництва з СОТ та з питань торговельного захисту, співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями та координації міжнародної технічної допомоги, європейської інтеграції.

Міністерство фінансів України координує звітність експортно-імпортних операцій та дає методичні вказівки щодо ведення їх обліку. В його підпорядкуванні знаходяться такі контролюючі органи ЗТД, як Державна фіскальна служба України, якій підпорядковуються Податкова служба України, Митна служба України та Податкова міліція. Державна фіскальна служба України, яка була утворена у травні 2014 р. на базі Міністерства доходів і зборів, реалізує державну податкову політику, державну політику у сфері державної митної справи, державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску.

Державна податкова служба України є центральним органом виконавчої влади, який на практиці здійснює фіскальне регулювання зовнішньоторговельної діяльності. У структурі Державної податкової служби функціонують підрозділи, робота яких на пряму пов'язана з ЗТД, зокрема: управління міжнародних зв'язків; департамент адміністрування ПДВ; департамент адміністрування акцизного збору; департамент контролю за відшкодуванням ПДВ; департамент контролю за фінансовими установами та організаціями у сфері ЗЕД.

До основних функцій Державної податкової служби України у сфері регулювання зовнішньоторговельних відносин можна віднести:

- здійснення контролю за своєчасністю, достовірністю, повнотою нарахування та сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), контролю за валютними операціями, контролю за дотриманням порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги) у встановленому законом порядку, а також контролю за наявністю свідоцтв про державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності та ліцензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону, торгових патентів;

- проведення роботи по боротьбі з незаконним обігом алкогольних напоїв та тютюнових виробів, ведення реєстрів імпортерів, експортерів, оптових та роздрібних торговців, місць зберігання алкогольних напоїв та тютюнових виробів, участь у розробленні пропозицій щодо основних напрямів державної політики і проектів державних програм у сфері боротьби з незаконним обігом алкогольних напоїв та тютюнових виробів, організація виконання актів законодавства у межах своїх повноважень, здійснення систематичного контролю за їх реалізацією, узагальнення практики застосування законодавства; застосування у випадках, передбачених законодавством, фінансових санкцій до суб'єктів підприємницької діяльності за порушення законодавства про виробництво і обіг спирту етилового, коньячного, плодового, алкогольних напоїв і тютюнових виробів, здійснення заходів по вилученню та знищенню або передачі на промислому переробку алкогольних напоїв, знищенню тютюнових виробів, що були незаконно вироблені чи знаходилися у незаконному обігу;

- затвердження форми податкових розрахунків, звітів, декларацій та інших документів, пов'язаних з обчисленням і сплатою податків, інших платежів, декларацій про валютні цінності, зразок картки фізичної особи - платника податків та інших обов'язкових платежів, форму повідомлення про відкриття або закриття юридичними особами, фізичними особами - суб'єктами підприємницької діяльності банківських рахунків, а також форми звітів про роботу, проведену органами державної податкової служби;

- внесення пропозицій та розроблення проектів міжнародних договорів стосовно оподаткування та виконання в межах, визначених законодавством, міжнародних договорів з питань оподаткування;

- внесення в установленому порядку пропозицій щодо вдосконалення податкового законодавства.

Державна митна служба є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи й основними завданнями якого є забезпечення захисту економічної безпеки України, додержання митного законодавства, здійснення митного контролю та оформлення, створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності.

Реалізуючи митну політику України, Митна служба України спрямовує свою діяльність на вирішення наступних завдань: виконання та контроль за додержанням законодавства України з питань митної справи; захист економічних інтересів України; забезпечення виконання зобов'язань, передбачених міжнародними договорами України з питань митної справи, укладених в установленому законом порядку; сприяння захисту інтелектуальної власності учасників зовнішньоекономічних зв'язків, інших юридичних та фізичних осіб; застосування відповідно до закону заходів тарифного та нетарифного регулювання при переміщенні товарів через митний кордон України; здійснення митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, вдосконалення форм і методів їх здійснення; контроль за дотриманням правил переміщення валютних цінностей через митний кордон України; здійснення спільно з іншими уповноваженими органами державної влади заходів щодо захисту інтересів споживачів товарів і додержання учасниками зовнішньоекономічних зв'язків державних інтересів на зовнішньому ринку; створення сприятливих умов для прискорення товарообігу та пасажиропотоку через митний кордон України; боротьбу з контрабандою та порушеннями митних правил; розвиток міжнародного співробітництва у галузі митної справи; ведення митної статистики; ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності; здійснення верифікації (встановлення достовірності) сертифікатів походження товарів з України.

У відповідності до вищезазначеної місії, Митна служба України працює у напрямку досягнення наступних пріоритетних цілей: спрощення та гармонізація митних процедур; безпеку торгового ланцюгу постачання; спрощення міжнародної торгівлі; посилення правоохоронної функції митної системи та контролю за додержанням законодавства України з питань митної справи; захисту прав інтелектуальної власності.

У складі Державної фіскальної служби та її територіальних органах діють підрозділи податкової міліції, які займаються боротьбою з податковими правопорушеннями та є органом досудового розслідування у справах про ухилення від оподаткування та порушення в бюджетній сфері. На податкову міліцію покладено виконання функцій, спрямованих на запобігання кримінальним та іншим правопорушенням у податковій та бюджетній сферах, запобігання і протидію корупції в органах державної податкової служби, забезпечення безпеки діяльності її працівників. Таким чином, Державна фіскальна служба об'єднала повноваження податкової служби, митниці та податкової міліції.

Антимонопольний комітет України здійснює контроль за додержанням суб'єктами зовнішньоторговельної діяльності антимонопольного законодавства.

Окремими повноваженнями у сфері ЗТД наділені і деякі інші центральні державні органи, серед яких чільне місце посідають торговельно-економічні місії, які утворені у складі дипломатичних представництв України за кордоном. Цілі, завдання і функції даних місій регламентуються Указом Президента України "Про торговельно-економічну місію у складі дипломатичного представництва України за кордоном". До основних завдань торговельно-економічних місій відносяться: захист економічних інтересів України, у тому числі у сфері оподаткування та прав суб'єктів підприємницької діяльності України в державі перебування; сприяння розвитку торговельно-економічних зв'язків України, залученню іноземних інвестицій у пріоритетні сфери економіки України і виконанню міжнародних договорів України, укладених з державою перебування; інформування Міністерства економічного розвитку і торгівлі, Міністерства закордонних справ України та інших органів виконавчої влади України про цінову, податкову, тарифну політику, яку проводить держава перебування стосовно товарів, що експортують з України; підготовка висновків щодо доцільності імпорту товарів та послуг, залучення кредитів з держави перебування з огляду на запропоновані державою перебування ціни, тарифи, кредитні ставки тощо [16].

Органи територіального регулювання ЗТД створюються за погодженням з відповідними місцевими Радами народних депутатів України та в межах загального ліміту бюджетних коштів, що виділяються на утримання відповідних органів державного регулювання України. Дії зазначених підрозділів (відділень) не

повинні суперечити нормативним актам місцевих Рад народних депутатів України, за винятком випадків, коли такі дії передбачені або впливають із законів України. Повноваження в галузі міжнародних та зовнішньоторговельних відносин місцевих державних адміністрацій полягають у забезпеченні виконання зобов'язань за міжнародними договорами України на відповідній території, у сприянні розвитку міжнародного співробітництва в галузі економіки, укладанні договорів з іноземними партнерами про співробітництво в межах компетенції, визначеної законодавством, сприянні зовнішньоекономічним зв'язкам підприємств, установ та організацій, розташованих на її території, незалежно від форм власності, сприянні розвитку експортної бази і збільшенню виробництва продукції на експорт, організації прикордонної і прибережної торгівлі, сприянні діяльності митних органів та прикордонних служб, створенні умов для їх належного функціонування тощо.

Міжнародні органи, що здійснюють регулювання ЗТД, створені для налагодження та розвитку співробітництва в даній сфері і до їх складу входять міжнародні міжурядові установи й організації та міжнародні неурядові установи й організації. До міжнародних міжурядових установ та організацій в зовнішньоекономічній сфері входять установи та організації, що утворені на основі добровільних офіційних багатосторонніх урядових угод між країнами та сформовані як інституційні одиниці у зовнішньоекономічній сфері. Вони створені на основі добровільної участі країн, при цьому передбачено функціонування постійних наддержавних органів, наділених певними повноваженнями та функціями (координаційними, арбітражними та ін.). За функціональною спрямованістю міжнародні міжурядові установи та організації класифікують на організації загальної та спеціальної компетенції, що функціонують як на глобальному, так і регіональному рівнях. Міжурядові організації загальної компетенції на глобальному рівні в своїй діяльності охоплюють значну кількість напрямів діяльності. На глобальному рівні важливими міжнародними організаціями є Організація Об'єднаних Націй (ООН), Організація Економічного Співробітництва та Розвитку (ОЕСР) та консультативні групи держав.

До міжнародних неурядових установ і організацій спеціальної компетенції належать спеціалізовані установи, міжнародні урядові організації ООН, в яких одна з функцій є головною, а решта - допоміжні. Такі міжнародні організації здійснюють регулювання в сфері валютно-кредитного ринку, торгівлі, митного співробітництва, міжнародних перевезень тощо. Інституційну структуру міжнародного валютно-кредитного ринку складає сукупність міжнародних банків, валютних бірж, валютних фондів, державних установ і міжнародних організацій, через які здійснюється рух капіталу в зовнішньоекономічній сфері. Важливу роль у сфері валютно-кредитних відносин відіграють Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку.

Україна поступово набуває членства в міжнародних міжурядових організаціях на основі відповідних міжнародних договорів та/або установчих актів зазначених організацій за умов, що вони не суперечать цілям та принципам Конституції України.

Висновки з даного дослідження. З наведеного вище можна зробити висновки, що інституційне середовище є одним із визначальних чинників ефективного функціонування національної економіки в цілому і зовнішньоторговельної діяльності зокрема. Тому держава повинна активно впливати на покращення інституційного середовища, в тому числі шляхом сприяння становленню і розвитку інститутів законодавчої та виконавчої влади, діяльність яких спрямована на досягнення суспільних інтересів. Важливим завданням держави є інституційне забезпечення фіскального регулювання зовнішньоторговельної діяльності через вироблення та використання фіскального інструментарію, спрямованого на підвищення ефективності зовнішньої торгівлі України. Все це вимагає подальших наукових досліджень, спрямованих на підвищення дієвості фіскального регулювання зовнішньоторговельної діяльності в країні й узгодженості у використанні фіскальних інструментів.

Література

1. Майбуров И.А. Реформирование налоговых систем. Теория, методология и практика : монография / под ред. И. А. Майбурова, Ю. Б. Иванова, А. И. Крысоватого. К. : Кондор, 2011. – 352 с.
2. Commons, John Rogers (1990). Institutional Economics: Its Place in Political Economy. New Brunswick, N.J., U.S.A: Transaction Publishers. p. 399.
3. Coase R.H. The Nature of the Firm / R. H. Coase [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sonoma.edu/users/e/eyler/426/coase1.pdf>
4. Норт Даглас. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки : монографія / Д. Норт / Пер. з англ. І. Дзюб. К. : Основи, 2000. – 198 с.
5. Гриценко А.А. Особливості інституційної архітектоники українського суспільства XXI століття / А.А. Гриценко // Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку ; за ред. акад. НАН України В.М. Гейця. – К. : Ін-т екон. прогнозувань ; Фенікс, 2003. – 1003 с.
6. Кирдина С. Институциональная структура современной России: эволюционная модернизация / С. Кирдина // Вопросы экономики. – 2004. – № 10. – С. 89-98.
7. Геєць В.М. Політична й економічна реформи: питання синхронізації / В. М. Геєць // Економіка і прогнозування. – 2001. - № 4. – С. 9-23.

8. Веблен Т. Теория праздного класса: монография / Т. Веблен. – М. : Прогресс, 1984. – 202 с.
9. Ходжсон Дж. Экономическая теория и институты: Манифест современной институциональной экономической теории : пер. с англ. / Дж. Ходжсон. – М. : Дело, 2003. – 464 с.
10. Аузан А.А. Институциональная экономика / А. А. Аузан [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://institutions.com/download/books/1267-institutionalnaya-ekonomika.html> 36.
11. Шастико А.Е. Новая институциональная экономическая теория / А. Е. Шастико. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Экономический факультет МГУ, ТУИС, 2002. – 591 с.
12. Базилевич В.Д. Институціональна економічна теорія: історичний аспект / В. Д. Базилевич, А. О. Маслов // Інституційна архетектоніка та механізми економічного розвитку: Матеріали наукового симпозиуму. – Харків : ХНУ, 2005. – С. 32-42.
13. Носова О.В. Институціональні основи та форми стимулювання економічного розвитку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук. за спец. 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки / О. В. Носова. – Харків, 2007. – 17 с.
14. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30.
15. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 р. № 2755-УІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : rada.gov.ua.
16. Указ Президента України “Про внесення змін до Положення про торговельно-економічну місію у складі дипломатичного представництва України за кордоном». N 522/2010 від 08.04.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1380/99>.

References

1. Mayburov, I.A. (2011), *Reformirovanie nalogovykh sistem. Teoriya, metodologiya i praktika* [Reforming the tax system. Theory, methodology and practice], monograph, Kondor, Kyiv, Ukraine, 352 p.
2. Commons, John Rogers (1990), *Institutional Economics: Its Place in Political Economy*. New Brunswick, N.J., U.S.A: Transaction Publishers, 399 p.
3. Coase, R.H. (1937), *The Nature of the Firm*, available at: <http://sonoma.edu/users/e/eyler/426/coase1.pdf>
4. Nort, Daglas (2000), *Instytutsi, instytutsiina zmina ta funktsionuvannia ekonomiky* [Institutions, institutional change and functioning of the economy], monograph, Translated by I. Dziub, Osnovy, Kyiv, Ukraine, 198 p.
5. Hrytcenko, A.A. (2003), *Osoblyvosti instytuscijnoi arhetyctoniky ukraïnskogo suspilstva XXI stolittya* [Features of institutional architectonics Ukrainian society of XXI century], *Ekonomika Ukraine : strategiya i polityka dovhostrokovoho rozvytku* [Ukraine Economy: Strategy and policy long term development], In: ekon. Prohnozuvan, Feniks, Kyiv, Ukraine, 1003 p.
6. Kirdina, S. (2004), “The institutional structure of modern Russia: the evolutionary modernization”, *Voprosy ekonomiki*, no. 10, pp. 89-98.
7. Heiets, V.M. (2001), “Political and economic reform: the issue of synchronization”, *Ekonomika i prohnozuvannia*, no. 4, pp. 9-23.
8. Veblen, T. (1984), *Teoriia prazdnogo klassa* [Theory of the Leisure Class], monograph, Progress, Moscow, Russia, 202 p.
9. Hodgson, J. (2003), *Ekonomicheskaya teoriya i instituty: Manifest sovremennoy institutsionalnoy ekonomicheskoy teorii* [Economic Theory and Institutions: A Manifesto of modern institutional economics], Delo, Moscow, Russia, 464 p.
10. Auzan, A.A. *Institutsionalnaya ekonomika* [Institutional Economics] – available at : <http://institutions.com/download/books/1267-institutsionalnaya-ekonomika.html> 36.
11. Shastiko, A.E. (2002), *Novaya institutsionalnaya ekonomicheskaya teoriya* [The new institutional economic theory], Ekonomicheskij fakyltet MGU, TUIS, Moscov, Russia, 591 p.
12. Bazylevych, V.D., Maslov, A.O. (2005), “Institutional the economic theory: the historical aspect” // *Instytutciina architectonica ta mexanizmy ekonomichnogo rozvytky : Materialy naukovoho sympoziumu*, pp. 32-42.
13. Nosova, O.V. (2007), “Institutional bases and forms of stimulation of economic development”, Thesis abstract for Cand. Sc. (Econ.), 08.00.01, Kharkiv, Ukraine, 17 p.
14. The law of Ukraine “The Constitution of Ukraine”, *Zakon Ukrainy vid 28 chervnya 1996 r.*, *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 1996, no. 30.
15. The law of Ukraine “Tax Code of Ukraine”, *Zakon Ukrainy vid 02.12.2010 r. № 2755-VI.*, available at : rada.gov.ua.
16. Ukaz Prezydenta Ukrainy “On Amendments to the Regulations on Trade and Economic Mission of Diplomatic Missions of Ukraine” № 522/2010 від 08.04.2010, available at : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1380/99>.